

Ἄλλως οὐχὶ ἀπαξ ἀλλὰ πολλάκις ἀπαντῶν ἡ κρίσις τοῦ Σολομῶντος ἐν ταῖς Ἰνδικαῖς παραδόσεσιν. Οὕτω π. χ. εὔρηται ἐν τῷ Καγκούρ μεταφράσει τιβητικῆ τοῦ Τριπιτάκα· ἐπίσης εὔρηται ἐν τοῖς παλὶ τῶν Γάτακα. Τολμηρὰ θὰ ἦτο ἡ γνώμη ὅτι ἡ παράδοσις ἐξ Ἰνδιῶν μετεδόθη εἰς τοὺς Ἑβραίους· διότι εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι αἱ πηγαὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων συνετάχθησαν τὰ βιβλία τῶν Βασιλειῶν τῆς Π. Δ. εἶναι πολὺ ἀρχαιότεραι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἀνεπτύχθη ὁ Βουδδισμὸς ἐν Ἰνδικῇ. Κυρίως εἰπεῖν λοιπὸν τὸ ζήτημα μένει ἄνευ θετικῆς καὶ ἐπὶ ἐπισήμων ἐγγράφων στηριζομένης λύσεως.

Ἄλλὰ καὶ τὸ γενικώτερον ζήτημα μένει ἀκόμη ἄλυτον. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῆ σήμερον ὅτι ὑπάρχει σχέσις τις μεταξύ τῶν Ἰουδαϊκῶν, ἑλληνικῶν καὶ αὐτῶν τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν καὶ παραδόσεων πρὸς τὰς βραχμανικὰς καὶ βουδδιστικὰς. Ἄλλὰ πῶς ἐξηγητέα ἡ σχέσις αὕτη; Ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται κρίσις αὐστηρὰ καὶ ἀμρόκλητος. Πῶς ἐξηγητέα ἡ σχέσις μεταξύ ἑλληνικῶν καὶ Ἰνδικῶν ἰδεῶν καὶ παραδόσεων; Μέχρι τινὸς ἐπιστεῦετο ὅτι οἱ πλείστοι τῶν μύθων τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων μετεκομίσθησαν εἰς Ἑλλάδα ἐξ Ἰνδιῶν· ἀλλὰ πρῶτος ὁ κλεινὸς καὶ γεραρὸς ἀνατολιστῆς Weber ἀντέταξε δυσκολίας κατὰ τῆς παραδοχῆς τούτου καὶ ἀμφιβολίας τοιαύτας, ὥστε πολλοὶ ἐπίστευσαν ὅτι οὐχὶ οἱ ἑλληνικοὶ μῦθοι προῆλθον ἐξ Ἰνδιῶν ἀλλ' οἱ Ἰνδικοὶ ἐξ Ἑλλάδος. Τὸ ζήτημα ἐγένετο γενικώτερον, καὶ οὐ μόνον οἱ μῦθοι τῶν κλασικῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ παραδόσεις αἱ περιεχόμεναι ἐν ταῖς διαφόροις φιλολογίαις, ἀνατολικαῖς καὶ δυτικαῖς, (τῆς Ἰουδαϊκῆς συμπεριλαμβανομένης) συνεκρίθησαν πρὸς τὴν βραχμανικὴν καὶ βουδδιστικὴν φιλολογίαν τῶν Ἰνδιῶν. Καρπὸς τοῦ θαυμασίου τούτου ἔργου καὶ τῆς κοπιώδους συγχρίσεως ὑπῆρξεν ἡ πεποίθησις ὅτι μέγα μέρος τῶν μύθων ἐκείνων καὶ παραδόσεων ὑποθέτει μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πηγὴν, Ἰνδικήν. Ἄλλ' ἡ πεποίθησις αὕτη δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ πανταχοῦ καὶ περὶ πάντων. Τοῦτο δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν περὶ πολλῶν παραδόσεων τῆς Γραφῆς, αἵτινες ἀπαντῶσι καὶ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς. Ὑπάρχει παράδοξις ὁμοιότης μεταξύ τῶν Ἰνδικῶν παραδόσεων καὶ τῆς ἡμετέρας ἱερᾶς ἱστορίας. Ἄλλ' εἶναι λίαν πιθανόν, κατὰ τὸν ἄγγλον ἰνδολόγον Cust, ὅτι οἱ μῦθοι τῶν λεγομένων *Ψευδευαγγελίων* καὶ αἱ χριστιανικαὶ εἰκόνες νὰ εἰσέδυσαν εἰς τὴν Ἰνδικὴν διὰ μέσου τῶν Νεστοριανῶν. Τὸ αὐτὸ ἢ ὁμοίον δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν περὶ τῶν παραδόσεων τῆς Π. Δ. αἵτινες ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Ἰνδικῇ φιλολογίᾳ. Σημειωτέον ἄλλως ὅτι οὐχὶ πᾶσαι αἱ ἐν τῇ Ἰνδικῇ φιλολογίᾳ ἀπαντῶσαι παραδόσεις εἶναι ἀρχαιο-

τάται· τὸναντίον πολλαί, ὡς τοιαῦται κατ' ἀρχὰς πιστευθεῖσαι, ἀπεδείχθησαν πολὺ νεώτεραι. Μήπως τὸ αὐτὸ δὲν συνέβη ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ φιλολογίᾳ; Ὑπάρχει ἐνίοτε καὶ ὁμοιότης ὀνομάτων ἀλλ' ἡ ὁμοιότης αὕτη εἶνε, κατὰ τὸν αὐτὸν Cust, τυχαία πολλάκις· οἱ δὲ κριτικοί, οἱ συζητοῦντες τοιαῦτα ζητήματα δὲν πρέπει νὰ λησμονῶσιν ὅτι ἀπλῆ συμπτώσις γλώσσης οὐδὲν ἀποδεικνύει, καὶ ὅτι αἱ συμπτώσεις τῆς διανοίας δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν ὅταν παραδεχθῶμεν σημεῖα κοινὰ τῶν ἀρχῶν, τῶν ἰδεῶν, τῶν συστημάτων τῆς Ἀνατολῆς, ἅτινα εἶναι ἀρχαιότατα.

Συμπεραίνομεν λοιπὸν λέγοντες ὅτι δὲν δυνάμεθα πάντοτε, ὅσάκις ἀπαντῶμεν παράδοσιν τινα κοινὴν παρὰ δύο ἢ πλείστοις ἀνατολικῶς ἔθνεσι, νὰ εἰπώμεν ἀδιστακτικῶς ποῖον ὑπῆρξε τὸ δανείσαν καὶ ποῖον τὸ δανεισθέν.

Οἱ πρῶτοι διαπλεύσαντες τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, τὰ περσικὰ καραβάνια τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Γάγγου δυνατὸν νὰ ἐξήγαγον καὶ εἰσήγαγον, συγχρόνως μετὰ τῶν ἐμπορευμάτων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, τὰς διδασκαλίας, τὰς σκέψεις, τὰς ἰδέας, αἵτινες ἀδύνατον εἶναι νὰ λησμονηθῶσι, τὰς λέξεις, αἵτινες, ἀπαξ λεχθεῖσαι, ζῶσι διαπαντός. Ἄλλὰ τίς ὠφελεῖτο ἐκ τῆς συναλλαγῆς ταύτης;.. Πολλὴ σοφία κατηναλώθη ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ζήτηματι καὶ θὰ καταναλωθῆ, ἄνευ θετικῶν καὶ ἀναμφισθητήτων ἐξαγομῶν.

Ταῦτα, κύριε Συντάκτα, δημοσιεύσατε, ἂν τὰ κρίνετε ἄξια, ἐν τῇ ἀξιολόγῳ *Ἐστία*.

Ἐν Κερκύρα, 20 Μαΐου 1887.

ΣΠΥΡ. Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΣ.

ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑ

Κατὰ τοὺς ἀτυχεῖς ἐκείνους χρόνους τῆς δουλείας, ὃ Ἕλληνας μόνον παρηγορίαν εἶχε τὴν θρησκείαν, ἀνακουφιζόμενος ἐκ τῶν ἀπειραριθμῶν δεινῶν, ἅπερ κατεπίεζον αὐτόν. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἱερέως συνεκεντροῦτο ὅλη ἡ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις αὐτοῦ. Ὁ ἐνδοξὸς ἀγὼν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀνέδειξε πλείστους ἥρωας φέροντας τὸ ἱερὸν ἔμβλημα τῆς θρησκείας, μετὰ καρτερίας προκινδυνεύσαντας ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς δούλης ἡμῶν πατρίδος.

Ἐπίζηλον μετὰ αὐτῶν θέσιν δύναται νὰ καθέξῃ ὁ ἐν Ἀγίᾳ Λαύρα ὑψώσας τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ εὐκλεῆς ἱεράρχης Γερμανός. Ὀλίγοι ἄνδρες, ὡς αὐτός, ἐν χρισίμοις πολιτικαῖς περιστάσει καταδείξαν τὴν σύνεσιν καὶ ἐτοιμότητα πνεύματος. Μυθεῖς ἐνωρὶς τὰ

τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἀπέβη ὁ δεξιὸς αὐτῆς βραχίον πολλοὺς προκρίτους τῆς Πελοποννήσου κατηγήσας μετέπειτα, καὶ πολλῶν τὴν συνδρομὴν ἐξασφαλίσας ὑπὲρ τοῦ Ἐπαναστατικοῦ κινήματος.

Πλείστα περὶ αὐτοῦ ἀνέκδοτα ἀναφέρονται μαρτυροῦντα τὸν μέγαν αὐτοῦ πατριωτισμὸν, τὴν νοημοσύνην καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς του. Ἀφηγηθῶμεν ἐν ἓκ τῶν πολλῶν.

*

Οἱ τῆς Πελοποννήσου πρόκριτοι διηρημένοι ἕνεκα πολιτικῶν λόγων συνεννοῦνται τέλος καὶ συγκροτεῖται ἡ τελευταία σύσκεψις ἐν Αἰγίῳ, καθ' ἣν ἀποφασίζεται ὀριστικῶς ἡ ἔναρξις τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος. Ἡ ἐπιτυχία τῆς συνδιασκέψεως ὀφείλεται εἰς τὸν Γερμανόν "Ὅ,τι οὗτος ἐπρότεινεν ἐν αὐτῇ ἐγένετο ἀμέσως δεκτόν. «Αἱ παρατηρήσεις του ἐδείξαν τὸν σύννου πολιτικόν, καὶ προτάσεις του τὸν πατριώτην, ὅχι τῆς φαντασίας, ἀλλὰ τῆς καρδίας», λέγει ὁ Ι. Φιλήμων.

Ἀποκλασθέντος τοῦ ἑπαναστατικοῦ κινήματος, ἐπανακάμπει εἰς Πάτρας ὁ Γερμανὸς ὅπως εἰδοποιήσῃ τὰ παλληκάρια τοῦ Μωριά καὶ ὀρίσῃ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν θὰ ἐρρίπτετο ὁ περὶ τῶν ὄλων κύβος. Ἡ πραγματοποίησις τῶν προμελετηθέντων ἐπαρουσίαζε πλείστας δυσκολίας ἕνεκα τοῦ ἐπικρατοῦντος ἀναθρασμοῦ παρὰ τοῖς Τούρκοις, οἱ ὅποιοι αὐστηρότατα κατεσκόπευον τὰ κινήματα τῶν ραγιαδῶν. Ἀπητέτο μεγάλη προφύλαξις καὶ ἄκρα μυστικότης ὅπως μὴ διακινδυνεύσῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ σπουδαῖος ἀγών.

Ὁ εὐκλεῆς ποιμενάρχης κάλλιστα ἠπίστατο τί ἐσήμαινεν Ἐπανάστασις καὶ πῶς ἔδει προσφορώτερον νὰ διοργανωθῶσι τὰ κατ' αὐτήν, ὅπως ἦ πλήρης ἡ ἐπιτυχία. Πρώτιστον καὶ κύριον αὐτοῦ μέλημα ἦν νὰ εἰδοποιηθῶσιν οἱ κάτοικοι τῶν Πατρῶν, χωρὶς νὰ μάθωσιν οἱ Τούρκοι τὸ προμελετώμενον σχέδιον τῆς ἐξεγέρσεως. Ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν τὸ τοιοῦτον, ἀφοῦ ρητῶς ἀπηγορεύετο πᾶσα συνάθροισις πολιτῶν καὶ πανταχοῦ εὐρίσκοντο κατάσκοποι καὶ ὠτακουσταί; Οἱ πράγματι μεγάλοι ἄνδρες εἰς τοιαύτας ἀνωμάλους καὶ δυσχερεῖς περιστάσεις δεικνύουσι τὴν πολιτικὴν αὐτῶν σύνεσιν καὶ τὸ ἠθικὸν σθένος τῆς ψυχῆς των, ὑπερπηδῶντες πᾶν κώλυμα, ἐκμηδενίζοντες πᾶσαν ἀντίδρασιν καὶ στέφοντες δι' ἐπιτυχίας τὰς μεγάλας ἐθνικὰς ιδέας!

Ἦτο 19 Μαρτίου 1821 Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐκάθητο μετ' ἄλλων προκρίτων ἐν τῇ κατοικίᾳ του συνδιαλεγόμενος περὶ διαφόρων ζητημάτων σχετικῶν πρὸς τὴν μετ' οὐ πολὺ ἀρχομένην Ἐπανάστασιν. Αἰφνης οἱ μεγάλοι αὐτοῦ ὀφθαλμοί, οἱ πρὶν κεκμηκότες ἐκ τῶν ἀγρυπνιῶν καὶ

τῶν πολλῶν κακουχιῶν ἀνεζωογονήθησαν καὶ ἰλαρότης πρωτοφανῆς διεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου του. Ὡς σφριγῶν δεκαπενταετῆς νεανίας ἐγείρεται τῆς θέσεώς του καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ἐμπίστους φίλους του «Εὐρον, τοῖς λέγει, τὸν τρόπον δι' οὗ θὰ εἰδοποιήσωμεν τοὺς Πατρινοὺς πότε θὰ ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος. Ὁ πασᾶς δὲν θὰ μάθῃ τίποτε. Οὐδέποτε θὰ φαντασθῇ ὅ,τι ταύτην τὴν στιγμήν, χάριτι θεῆς, συνέλαβον ἐν τῷ νῷ. Ἐγερθῆτε, ἀγαπητοὶ φίλοι, εἰδοποιήσατε τὰ παλληκάρια ὅτι αὔριον πρῶτ' θὰ λειτουργήσωμεν τὸν ναὸν τοῦ Πατοκράτορος, καὶ ἄς ἔλθουν ὄλοι νὰ λάβουν τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν εὐχὴν μου. Μυστικότης καὶ ὑπομονὴ ἕως αὔριον».

*

Ὁ ἐν Πάτρας νῦν περικαλλὴς ναὸς τοῦ Πατοκράτορος κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἦτο μικρὸν καὶ ἄκομψον κτίριον χρησιμεῖον ὡς ἐκκλησία, ἐν ᾗ πολλάκις ἱερούργει ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γερμανός. Ἐκεῖ, εἰς ἐπίσημον ἱεροτελεσίαν ἐκάλει τὸ ποίμνιόν του, ὁπόθεν διὰ λαμπρᾶς ἐπινοίας θὰ ἤναπτε τὴν μεγάλην πυρκαϊᾶν τὴν φωτίσασαν διὰ δόξης ἀφθίτου τὴν νέαν Ἑλλάδα!

Ἀπὸ ὄρθρου βαθύς ὁ μικρὸς κώδων τῆς ἐκκλησίας ἤχει προσκαλῶν τοὺς Πατρινοὺς. Οἱ Τούρκοι φρουροὶ ἀνυπόπτως διήρχοντο τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ ὁ πασᾶς ἀνεπαύετο ἡδέως ἐπὶ πολυτελοῦς κλίνης.

Ἄμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου ἡ μικρὰ ἐκκλησία καὶ τὸ προαύλιον αὐτῆς ἐπληρώθη κόσμου. Ὁ ποιμενάρχης παρακολουθούμενος ὑπὸ ἱερέων καὶ διακόνων διέσχισε μετὰ κόπου τὴν συμπαγῆ ἐκείνην ἀνθρωπίνην μάζαν, εὐλογῶν πάντας μετ' ὅ γλυκὺ μεῖδιμα εἰς τὰ χεῖλη, ὅπερ ἐπρόδιδε τὴν ἐνδόμυχον αὐτοῦ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν.

Ἐν μέσῳ βαθυτάτης σιγῆς ἤρχισεν ἡ ἀκολουθία τῆς λειτουργίας.

Μολονότι οἱ Τούρκοι ἦσαν βέβαιοι ὅτι ἡ θρησκευτικὴ συνάθροισις εἰς ἣν συνήθως προσεκάλει τὸ ποίμνιόν του ὁ Γερμανός δὲν θὰ εἶχε σοβαρὰς συνεπειάς, οὐχ ἤττον ἔλαβον τὰς ἀναγκαιὰς προφυλάξεις ἐκ φόβου μήπως ἡ ἀπλῆ φράσις τοῦ Κύριε ἐλέησον μετετρέπετο αἰφνιδίως εἰς βροντώδη φωνὴν πυροβόλου.

Ὅλων τὰ βλέμματα ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς τὴν συμπαθητικὴν μορφήν τοῦ ἱεράρχου καὶ προσεπῆθον νὰ διεισδύσουν εἰς τοὺς ἀποκρύφους αὐτοῦ λογισμοὺς, ὅπως μάθωσι τι νέον περὶ τῆς ἐγκυμονουμένης ἐξεγέρσεως τῆς δούλης πατρίδος των.

Ἦλθεν ἡ στιγμή καθ' ἣν θὰ ἐλάμβανον ἐπὶ τὰς ἀγίας αὐτοῦ χεῖρας τὸ ἀντίδω-

ρον μετὰ τῆς εὐλογίας του. Γέροντες, ἄνδρες, νέοι, γυναῖκες, νεάνιδες, ὅλοι ἀνεξαιρέτως ὤφειλον νὰ προσέλθωσιν ἐνώπιόν του. Σφοδρὰ συγκίνησις κατεῖχε πάντας καὶ μυστηριώδης φωνὴ τοῖς ἔλεγε: προσοχή! Ὁ πόλεμος ὀριστικῶς σήμερον ἀποφασίζεται καὶ ἴσως μετ' ὀλίγον ποταμηδὸν χυθῆ τὸ αἷμα ἀθῶων πλασμάτων, ὡς ἐξιλαστήριον πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἐλευθερίας!

Ἐπὶ λευκοῦ τεμαχίου χάρτου εἶχεν ἐπιμελῶς διπλωθῆ τὸ ἀντίδωρον, ὅπερ διενέμετο ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Ἐντὸς αὐτοῦ περιείχετο ζεῖδωρος ἄρτος, τὸ σεπτὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ αἱ λέξεις;

«Αὔριον τὸ πρῶτ' ἀνάψῃ τὸ τουφέκι γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γλυκειᾶς μας Πατρίδος.»

Ἴδου τὸ σύνθημα! Ἀπλούστατον στρατηγῆμα, ἰκανὸν ὅμως νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἑναρξίν τοῦ ἀνίσου ἐκείνου ἀγῶνος, ἐν ᾧ ἐμελλε νὰ κριθῆ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ σύνθημα, ὡς εἰκός, ἐπέτυχεν, εἰδοποιηθέντων τῶν ὀπλαρχηγῶν, τοῦ δ' ἐχθροῦ διατελούντος ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τοῦ ἐπιτελεσθέντος σβαροῦ γεγονότος.

Τὴν ἐπαύριον 21 Μαρτίου εἰς τὰς 3 μ. μ. ἐρρίφθη ὁ πρῶτος πυροβολισμὸς καὶ κατελήφθησαν ἐξ ἀπροόπτου τὰ ἐπίκαιρα τῶν Πατρῶν μέρη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, οἱ ὅποιοι πανταχοῦ ἐνέσπειρον φόβον καὶ τρόμον.

Ἡ ἐπιτυχία ἰδίως τοῦ στρατηγῆματος ὀφείλεται εἰς τὴν ἄκραν μυστικότητα τοῦ εὐκλεοῦς ἱεράρχου, ὅστις οὐδενὶ ἀνεκοίνωσέν τι, ἀλλ' ἀφ' ἐσπέρας κλεισθεὶς ἐν τῷ δωματίῳ του, μόνος παρεσκευάσε τὴν πολεμικὴν διαταγὴν, δι' ἧς ἠλέκτρισε τὰ στήθη τῶν Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν. Ἀφοῦ δὲ εἶδεν ἀναφθεῖσαν τὴν πυρκαϊάν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀνήγγειλε πρῶτος αὐτὴν εἰς τοὺς προξένους τῶν Δυνάμεων, ἐτακτοποίησε παραχρῆμα μερικὰς του ὑποθέσεις, ἀφῆκε καταλλήλους ἀντιπροσώπους ἐν τῇ ἐπισκοπῇ του καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀχαΐας, κηρύσσων πανταχοῦ τὴν ἑναρξίν τῆς Ἐπαναστάσεως!

Μετὰ τέσσαρας δὲ ἡμέρας, τὴν 25 Μαρτίου 1821, ὕψωσεν ἐπισήμως ἐν Ἀγίᾳ Λαύρᾳ τὴν σημαίαν τῆς Ἐθνεγερσίας ἐνώπιον τῶν ἐπισημοτέρων ἀρχηγῶν τοῦ Μωριά, διαλαλήσας ἐκείθεν τὴν ἀνάστασιν τοῦ πολυπαθοῦς Γένους μας.

Κ. Δ. ΚΑΠΡΑΛΟΣ

Η ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ

Ἐπ' ἐσχάτων ἐν Παρισίοις συνήλθεν ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον προεδρείαν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Φλουράνς, διεθνὲς συνέδριον τῶν ἀστρονόμων, οὗ σκοπὸς ἦτο ἡ σύνταξις φωτογραφικοῦ χάρτου τοῦ οὐρανοῦ στερεώματος. Ἡ συνέλευσις τοῦ συνεδρίου τούτου δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀφετηρία νέας ἐποχῆς διὰ τὴν ἀστρονομίαν. Ἰσοῦτον καλῶς δὲ ἐνοήθη τούτο πανταχοῦ, ὥστε οἱ διευθυνταὶ πάντων τῶν ἀστεροσκοπεῖων τῆς ὑψηλῆς καὶ οἱ διασημότεροι τῶν ἀστρονόμων προθύμως ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ παρισινοῦ ἀστεροσκοπεῖου, τοῦ ἀντιναυάρχου Μουσσέ. Τοὺς βραδείς καὶ ἀμεθόδους τρόπους, τοὺς μέχρι τοῦδε ἐν χρήσει πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ οὐρανοῦ, θὰ διαδεχθῶσιν ἄλλοι ἀπλούστεροι, ὁμοιόμορφοι καὶ ἰσχυρότατοι. Ἡ φωτογραφία θὰ ἀντικαταστήσῃ μετ' ὀλίγον πανταχοῦ τοὺς παρατηρητὰς. Ὁ φωτογραφικὸς ὀφθαλμὸς διακρίνει ἀσφαλέστερον καὶ εἰς ἀποστάσεις πολλῶ μείζονας ἢ ὁ ἀνθρώπινος, ὑπερέχει δ' αὐτοῦ κατὰ τοῦτο, ὅτι τηρεῖ τὰ ἀποτυπώματα τῶν ἀντικειμένων, ἐφ' ὧν προσέπεσεν. Οὕτω δυνάμεθα νὰ βολιδοσκοπήσωμεν τὰ μυστηριώδη βάθη τοῦ οὐρανοῦ στερεώματος καὶ νὰ διακρίνωμεν ἀστέρας, οἵτινες διαφεύγουσι τὸν ἔλεγχον καὶ τοῦ ἰσχυροτέρου τηλεσκοπίου. Ἡ φωτογραφία ἀναπαριστᾷ οἰανδήποτε εἰκόνα ἢ οἱ μᾶλλον δεξιοὶ παρατηρηταὶ καὶ σχεδιασταὶ οὐδέποτε θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποδώσωσι μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκριβείας καὶ λεπτότητος. Καὶ ἡ ἀπεικόνισις αὕτη δύναται νὰ χαραχθῆ ἀνεξίτηλως, νὰ μελετηθῆ ἐν τῇ σιγῇ καὶ τῇ μονώσει τοῦ ἐπιστημονικοῦ σπουδαστηρίου, νὰ μεταδοθῆ ἀκεραία καὶ πλήρης εἰς τοὺς ἐπιγενομένους.

Ἐν τοῖς ἀστεροσκοπεῖσις ἡ ἐπιπονωτέρα, ἡ μᾶλλον ἄχαρις, ἡ καταναλίσκουσα πλειότερον χρόνον ἐργασία εἶνε ἡ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀκριβοῦς τῶν ἀστέρων θέσεως, ἡ οὐράνιος γεωγραφία οὕτως εἰπεῖν. Τὸ ἐπίπονον τοῦτο ἔργον δὲν ἐκτελεῖται μόνον ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς συντάξεως οὐρανίων χαρτῶν, χάριν τῶν ἐραστῶν τῆς ἀστρονομίας, ἀλλ' ἐπὶ τέλει λίαν σπουδαιοτέρῳ. Γινώσκωμεν τὰς κινήσεις τῶν ἀστέρων τῶν ἀποτελούντων μέρος τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος, κομητῶν τινων... καὶ οὐδὲν πλεόν. Περὶ τῶν κινήσεων τῶν μᾶλλον ἀπομακρυσμένων ἀστέρων γινώσκωμεν ἐλάχιστα. Γινώσκωμεν προσέτι ὅτι ὁ ἥλιος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν στρεφόμενων πλανητῶν προβαίνει πρὸς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλὰ πέραν τούτου; Ποῖα εἶνε αἱ καθ'αυτὸ κινήσεις τῶν νεφελωμάτων, τῶν ἀστερισμῶν; τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο σύστημα τοῦ Γαλαξίου ποῦ κατευθύνεται; συνελόντι εἰπεῖν ποῖοι

Οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς τέχνης δὲν εἶνε σπάνιον νὰ ἀποθνήσκωσι πεινῶντες, καὶ νὰ ἐξακολουθῶσι καὶ μετὰ θάνατον τρέφοντες σκώληκας καὶ βιογράφους.